

R. Ziółkowski

"Podręcznik diagnostyki
psychologicznej", R. Meili, Warszawa
1967 : [recenzja]

Studia Philosophiae Christianae 4/1, 238-245

1968

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

czasowe opracowania nie ujmowały różnicy jaka zachodzi w reakcji człowieka zdrowego i odpornego na stressową sytuację, a w reakcji neurotyka. Przedstawiona przez Reykowskiego teoria ma więc ten pozytyw, że jest zakresowo szersza i, co z tego wynika, bardziej ogólna.

Wydaje się, że dyskusyjne są stwierdzenia autora podane w zakończeniu pracy. Porównuje on koncepcję stressu z tzw. psychicznym nieprzystosowaniem. Znaczenie tego ostatniego wyraźnie kwestionuje. Zaznacza, że zadaniem człowieka jest twórcze przekształcenie siebie, świata i ludzi. To zaś nie mieści się w treści „przystosowania”. Tezę tę łącznie z podanym w tekście określeniom „przystosowania” można by poważnie zakwestionować. Wydaje się, że w tym wypadku autor nie ma racji. Przy właściwym rozumieniu przystosowania można jak najbardziej mówić o twórczym przekształceniu. Nie słuszne jest stwierdzenie, że „pojęcie przystosowania w stosunku do człowieka wydaje się mieć ograniczone zastosowanie”.²

Zamiast pojęcia „przystosowanie” proponuje autor pojęcie „samoregulacji”. To ostatnie jest jednak bardziej jeszcze niejasne i także kwestionowane ze względu na brak punktu odniesienia. Zdaniem Lewickiego samoregulacja służy przystosowaniu.³ Ono jest jej celem. Podobnie więc jak przystosowanie domaga się odniesienia „do czegoś”, tak samoregulacja musi być „po coś”. Stąd wniosek, że nie jest pojęciem bardziej sprecyzowanym jednoznacznie, niż przystosowanie.

Praca Reykowskiego jest jednak, w ogólnej ocenie, bogata w ciekawe, nowe i śmiałe ujęcia. Autor łączy umiejętnie teorię z praktyką, zmusza do przemyślenia sugerowanych tez i stwierdzeń. Z tego też względu jest na pewno bardzo przydatna w pracy wychowawczej na różnym odcinku.

Angelika Spychalska

Meili R. Podręcznik diagnostyki psychologicznej, Warszawa, 1967, ss. 375.
(tłum. Beatrice Honorowska)

Richard Meili jest jednym z wybitniejszych specjalistów w zakresie diagnostyki psychologicznej. Omawiana tu jego książka może być uznana za kompendium, zawierające zarys współczesnej wiedzy o psychologicznych metodach badania. Książka składa się z następujących rozdziałów: I. Wstęp. II. Zdolności i ich badanie. III. Osobowość i jej badanie. IV.

---

² Janusz Reykowski, dz. cyt., s. 201—203.

³ Por. A. Lewicki, *Główne problemy psychologii klinicznej*, „Przegląd Psychologiczny”, 6, 1963.

Technika badania. Ocena i opracowanie wyników testów. V. Analiza i kontrola wyników testów. VI. Oddziaływanie niektórych wyników ogólnych na wyniki testów. Ponadto autor poświęcił dodatkowo część książki na „Statystykę” w psychologii i technikę testowania.

W rozdziale I (zatytułowanym: „Wstęp”) Meili mówi o praktycznych zadaniach diagnostyki psychologicznej i jej rozwoju. Podkreśla, że do wypracowania określonych metod doprowadziły konkretne trudności napotymane w pracy, które wpierw „odważyli” się przezwyciężyć psychiatrzy (Rüger z Würzburga, Kräpelin, Cattell, Sommer). Dalej autor przeprowadza krytykę przednaukowych i przegląd naukowych metod poznania człowieka. Zaznacza, że zasadniczą trudność diagnozy polega na trafnej ocenie tego co istotne wśród różnych informacji zebranych o osobie badanej. O właściwościach czy strukturze danego człowieka psycholog, niezależnie od stosowanych metod, może wnioskować w oparciu tylko o (wieloaspektowe) objawy zewnętrzne życia psychicznego. Meili uważa, że działanie człowieka, jego zachowanie się nie stanowi zbyt korzystnej podstawy dla diagnostyki naukowej (ze względu na stosunkowo krótki czas, który mamy do dyspozycji, by zaobserwować zachowanie się człowieka w sytuacjach dla niego istotnych). Każdy wytwór działania człowieka może służyć za materiał dla celów diagnostycznych. Meili napomyka o „wytworach swobodnych”, które — jego zdaniem — są objęte niezbyt fortunnym terminem: „metody projekcyjne”. Meili rozróżnia projekcję strukturalną i afektywną. Treściowy aspekt wytworów wiąże się z projekcją afektywną (TAT, Test Van Lennepa), natomiast formalne aspekty (wytworów) uprzyczynawia z projekcją strukturalną (Rorschach, Wartegg, Pfister). Sumując, autor w I rozdziale („Wstęp”) dał krótki przegląd diagnostycznych sposobów postępowania, otwierający przed diadnością wiele różnych możliwości.

Rozdział II („Zdolności i ich badanie”) autor rozpoczyna od omówienia kilku teorii dotyczących pojęcia inteligencji ogólnej. Wspomina ujęcia E. Claperède, W. Sterna, Bineta i Simona oraz Spearmana. Mówi o ich różnorodności i „niepełności”. Wysuwa propozycje, by raczej mówić nie o pomiarze inteligencji, lecz o pomiarze średniej sprawności intelektualnej. Meili bliżej analizuje pojęcia czynników inteligencji, by szerzej omówić ich znaczenie dla diagnostyki. Następnie przechodzi do zagadnienia związanego ściślej z badaniem inteligencji, analizując trzy zasadnicze formy testów:

Testy rozwojowe do badań indywidualnych.

Testy inteligencji ogólnej do badań zbiorowych.

Testy do analitycznego i jakościowego badania inteligencji.

Pierwsze z nich autor zaczyna od omówienia skali inteligencji Bineta-Simona. Podkreśla zasługę autorów testu w dostrzeżeniu faktu „wymierności” inteligencji oraz utworzeniu zestawów zadań typowych dla określonego okresu wieku. Seria ta była istotnym punktem wyjścia dla dalszego

rozwoju testów; (obecnie w praktyce ta metoda jest zarzucona, bo niektóre pytania są już przestarzałe, standaryzacja jest niezadawalająca, a poza tym nie ma w niej testów do badania osób, które przekroczyły dwunasty rok życia). Przeprowadzono wiele rewizji skali inteligencji Bineta-Simona; w szerszym zakresie stosowano tylko ujęcie Termana. Inne sposoby podejścia również zasługują na uwagę, ze względu na ich zalety oraz szerokie (często) zastosowanie: Biäsch, J. Kramer, H. R. Lückert, Stanford.

Meili w skrócie przedstawia inne jeszcze rodzaje testów rozwojowych do badań indywidualnych: *test rozwojowy dla wieku szkolnego Lotty Schenk-Danzinger*; (seria ta przeznaczona jest dla wieku 5—11 lat i konstruowana w oparciu o różnice wieku, tak samo jak test Bineta-Simona).

Test wykonania (Performance-Test) obejmuje zadania, których rozwiązanie następuje przez wykonanie czynności praktyczno-motorycznych.

Test mozaiki polegający na odtworzeniu przedłożonego rysunku za pomocą 4, 9 i 16 kostek. Ten test można uznać za jedną z najlepszych niewerbalnych metod badania inteligencji (nawet dla starszych osób).

Z indywidualnych testów rozwojowych biorą początek testy mające na celu ustalenie średniej sprawności intelektualnej do badań zbiorowych. Jako ilustrację struktury typowego testu zbiorowego wybrał Meili *test Ch. Spearmana*, nadający się do badania klasami dzieci od lat 10 do 14.

Test Ravena. Zasługuje na szczególną wzmiankę. W przeciwieństwie do wszystkich innych przytoczonych testów zawiera tylko zadania jednego rodzaju, jednak tak stopniowane pod względem trudności, że można go stosować zarówno do badania siedmiolatków, jak i najinteligentniejszych dorosłych.

Test mozaiki Gille'a, łatwy w zastosowaniu (stosowany dla wieku od 6 do 12 lat). Nie wymaga ani czytania, ani pisania, ani liczenia. Obejmuje 62 pytania, stosowane ustnie, a odnoszące się do obrazków albo prostych figur. Zadania: wskazać luki w obrazkach, podać analogię między przedmiotami itp...

Omawiając testy do analitycznego i jakościowego badania osobowości autor zwrócił uwagę (szczególną) na następujące z nich: *Skala inteligencji Weschlera-Bellevue* opracowana na nowych zasadach stosowana jest dla badania inteligencji dorosłych. Skala ta (Wechsler Adult Intelligence Scale-WAIS) z uwagi na duże powodzenie skłoniła Weschlera do konstruowania całkowicie podobnej baterii testów dla dzieci.

Analityczny test Meiliego (AIT). Został opracowany w 1928 r. W przeciwieństwie do innych testów zawiera on również zadania, które pozwalają ująć pewną produktywność umysłową.

Strukturalny test inteligencji (I-S-T) R. Amthauera (Opracowany w r. 1951). Daje on możliwość poznania zasadniczych kierunków uzdolnienia.

Test podstawowych zdolności umysłowych (Test of primary mental abi-

lities) *Thurstone'a* jest przykładem testu budowanego systematycznie na podstawie analizy czynnikowej.

Opisane wyżej rodzaje technik testowych wyjaśniają czytelnikowi, że testy mogą być tak dobrane, aby potrafiły ukazać dokładnie normalny przebieg rozwoju umysłowego. Dalej autor podkreślił, iż w odniesieniu do osoby dorosłej pojęcie wieku inteligencji nie ma już właściwie istotnego znaczenia, bo zasób doświadczeń może obejmować takie nabytki, które wychodzą poza granicę jej właściwej dojrzałości umysłowej. Poruszone zostało także zagadnienie związane z zależnością specjalnych form inteligencji a zdolnościami. Stąd w pracy swojej autor wyjaśnia psychologiczne znaczenie poszczególnych zdolności. (1) Inteligencja słowna i zdolność wypowiedzania się w słowie. (2) Uzdolnienia praktyczno-techniczne. (3) Wyobraźnia przestrzenna. (4) Uzdolnienia rysunkowe. (5) Pamięć. (6) Uwaga. (7) Motoryka i zręczność rąk.

Na zakończenie omówione zostało badanie całościowe nakazujące wyniki oceniać zawsze w ich wzajemnym powiązaniu oraz na tle całej osobowości i współwyznaczającego je środowiska. Meili podaje praktyczną wskazówkę, by przy wybieraniu testu do badania przede wszystkim zwrócić uwagę na to, czy wykazana została jego trafność z punktu widzenia celu, który test ma spełnić. Meili omawiając różne metody i podając liczne przykłady podnosi za każdym razem zagadnienie rzetelności oraz trafności praktycznej danego testu jako metody badania.

Zagadnienie związane z problematyką osobowości i jej badaniem zostało omówione w rozdziale III. („Osobowość i jej badanie”).

Autor nadaje słowu „osobowość” w diagnostyce znaczenie potoczne, jakie występuje poza psychologią, uważając, że w ten sposób najprędzej można uniknąć nieporozumień. Z tekstu „wyłowić” można jednak myśleć, że Meili przez osobowość rozumie twór całościowy, spójny, odrębny (o swoistej autonomii), którego formy tworzą się w trakcie rozwoju na bazie właściwości pierwotnych, tj. dziedzicznych. Omawia fragmentarycznie następujące zagadnienia psychologii osobowości: strukturę, ewolucję i diagnostykę. Strukturę osobowości ujmuje w kategorii typów (Kretschmera, Pfahlera, Junga, Sheldona) oraz cech.

Analizując podstawy teoretyczne osobowości mówi o opisowych (stosowanych przez pisarzy, plastycznych obrazach opisujących człowieka) i o wyjaśniających cechach osobowości. Meili wyróżnia dla potrzeb praktyki klinicznej tzw. „konstrukty” i „zmiennne osobowości”. O konstruktach mówimy wtedy, gdy definicje pewnych faktów wymagają określonych założeń teoretycznych, natomiast mówimy o zmiennych osobowości — jeżeli pojęcie zawsze jest definiowane przez stosunek do pewnych faktów.

Autor w swej pracy reprezentuje, (jak się zdaje) tradycyjny niemiecki

typ ujęcia struktury osobowości przejęty od Klagesa, Rempleina; mówi o charakterze, temperamencie, woli, uzdolnieniach i jaźni.

Charakter, temperament i uzdolnienia nie są u Meiliego w sposób jednoznaczny określony. Operuje tymi pojęciami w znaczeniu używanym w mowie potocznej.

Wolę ujmuje za Künkelem, jako zdolność świadomego kierowania swoją energią zgodnie z pewnym planem, pewnymi normami zamiast tego, by pozwolić jej iść za głosem naturalnych pierwotnych skłonności. O woli mówimy wtedy — podkreśla autor — kiedy powstaje większy „łuk napięcia”, gdy się dąży do oddalonego celu i kiedy dla osiągnięcia jego rozmyślnie tłumi się dążenia i tendencje utrudniające określenie celu.

Poruszając problematykę jaźni Meili wylicza za Klagesem „samoutwierdzenie jaźni” i „uświadomienie sobie swojej jaźni”. Dalej zajmuje się jej strukturą („ja”, „nadja”) oraz mówi o wpływie jaźni na powstawanie obrazu siebie i ideału siebie.

Podając zagadnienie ewolucji osobowości autor podkreśla, że ważnym jest rozpatrywanie struktury osobowości w trakcie jej rozwoju. Szczególnie — zdaniem Meiliego — przy strukturze jaźni trzeba w jeszcze większym stopniu niż przy innych aspektach budowy osobowości zwracać uwagę na wpływ wieku.

Po zanalizowaniu wyżej przedstawionych podstaw teoretycznych autor omawia metody diagnostyki charakterologicznej. Wspomina wiele metod opracowanych przez różnych autorów, omawia jednak dokładnie te tylko, które najczęściej są stosowane w diagnostyce praktycznej: anamneza i wywiad, kwestionariusze, testy skłonności lub zainteresowań, arkusze obserwacji, rysunki, test Rorschacha, test rysunkowy Wartegga (WZT), test TAT i pokrewne „testy tematyczne”, oraz testy barw, diagnostyka popędów Szondiego i test sytuacji grupowej.

W IV rozdziale (Technika badania, ocena i opracowanie testów”) Meili porusza zagadnienie związane z praktycznym stosowaniem metod badań psychologicznych. Omawia technikę badań, problemy techniczne związane z dokładną oceną wyników, a w końcu porusza sprawę opracowania orzeczeń.

Badanie polega na stałym wsłuchiwaniu się w badanego. Uwaga badającego powinna być napięta, by potrafił uchwycić każdy fakt mający znaczenie psychologiczne. Meili wskazuje, że żadne teoretyczne wyjaśnienia nie nauczą, jak badać; umiejętność tę zdobyć można tylko dzięki praktyce. Autor wylicza i omawia następujące problemy (formalne) związane z analizowanym problemem: pora, czas i miejsce badania, postawa samego badającego, typy badanych, instrukcja do zadań, kontrolowanie pracy, badania zbiorowe. Przy omawianiu ilościowego opracowania wyników testów autor skoncentrował się na dwóch zagadnieniach: oceny prac i porównawczych skal norm. W orzeczeniu psychologicznym psycholog rea-

sumuje wyniki swego badania, dając na piśmie obraz osobowości, który ma ująć nie tylko chwilowe, lecz także podstawowe trwałe właściwości człowieka. Zdaniem Meiliego w orzeczeniu najlepiej jest uwzględnić tylko podział na zdolności i charakter.

Należy zaznaczyć, iż wiele zawartych w tym rozdziale uwag może pomóc praktykom w zrozumieniu sensu pewnych zasad postępowania przy ocenie i ułatwić ich opracowanie przy testach własnego pomysłu.

V-ty, przedostatni rozdział („Analiza i kontrola testów”) traktuje o problemach technicznych, metodologicznych związanych z problematyką testów, między innymi zagadnienie konstruowania testu i jego trafności jako środka diagnostycznego. Nawiązuje tu Meili do omówionych metod w rozdziale drugim. Podaje wskazania, które należy uwzględnić przy opracowywaniu lub sprawdzaniu nowych testów. Test — zdaniem Meiliego — można porównać z instrumentem, który ma mierzyć, za pomocą którego należy jak najdokładniej ująć jakiś przejaw psychiki. Jeżeli test ma mierzyć — to należy go traktować jako narzędzie pomiaru i pod tym względem stawiać wymagania mu tak, jak zwykło się to czynić w stosunku do wagi, termometru itd.

W rozdziale tym autor omówił w sposób przejrzysty poruszone problemy, zilustrował je sporą ilością wykresów i tabel.

Ostatni, VI-ty, rozdział („Oddziaływanie niektórych czynników ogólnych na wyniki testów”) podobnie jak i poprzedni ilustrowany jest tabelami i wykresami. Meili omawia tu poziom osiągu, różnice między osiągnięciami danej płci, wpływy warunków zewnętrznych i ćwiczeń na osiągi w testach. Przedstawia również autor niektóre czynniki ogólne mogące wywierać wpływ na wyniki testów, aby za każdym razem można było rozważyć, jak dalece dany rezultat został ewentualnie zmodyfikowany przez te czynniki.

Przy wszystkich badaniach psychologicznych powstaje pytanie, jak będzie przebiegał dalszy rozwój danego osobnika. Aby odpowiedzieć na to pytanie trzeba znać w pewnym stopniu kierunek rozwoju właściwości psychicznych oraz prognostyczną wartość wyników badania. Ważny tu jest ogólny przebieg rozwoju, jego indywidualne odchylenia i problem trwałości uzdolnień.

Jako uzupełnienie problematyki omówionej w VI-tym rozdziale autor podaje kilka technicznych wskazówek dotyczących metod testowych. Zwraca główną uwagę na metody badania zdolności pomijając metody badania charakteru. Podaje fragmenty testów lub próby technik testowych.

Z uwagi na małą znajomość — zdaniem Meiliego — prostych metod statystycznych wśród wielu osób interesujących się psychologią autor podaje szereg wskazówek, które powinny uprzystępnić zrozumienie problematyki statystyki w psychologii oraz ułatwić podejmowanie eksperymentalnych prac psychologicznych. Meili poprzestał na omówieniu najprost-

szych metod, jak: krzywe liczebności, główne miary tendencji centralnej, miary dyspersji (rozpiętości), normowanie wyników testów, współczynnik korelacji, obliczanie współczynników stałości (rzetelności), metodę Kudela i Richardsona oraz oceny istotności statystycznej.

Przechodząc do oceny książki Richarda Meiliego należałoby podkreślić jej dużą wartość i przydatność dla psychologów oraz bardziej zaawansowanych studentów psychologii, którzy interesują się problematyką osobowości.

1. Praca Meiliego daje ogólny zarys dotyczący metod badania, interpretacji zebranych informacji w badaniu i stawiania diagnozy psychologicznej.
2. Uwrażliwia czytelnika na praktyczne podchodzenie do zagadnień osobowości.
3. Autor jasno uwydatnia konieczność stosowania, jak też użyteczność metod statystycznych.
4. Meili podaje dużo praktycznych uwag i wskazówek, które ułatwią praktyczne posługiwanie się metodami diagnostyki psychologicznej.
5. Praca ilustrowana jest około 50-ma tablicami, tabelami, wykresami i szkicami stanowiąc przez to cenną pozycję dla studentów.

Można by wytknąć książce pewne niedociągnięcia:

1. Niejasne i wieloznaczne są często pojęcia stosowane przez autora, np. „osobowość”, „charakter”, „zdolności” (patrz przykładowo str. 115.). Nie wiemy w zasadzie, co one dla autora (tym samym i dla czytelnika) dokładnie znaczą.
2. Spore wątpliwości nasuwa problem interpretacji informacji uzyskanych w czasie badania. Meili nie podaje w zasadzie żadnych modeli zachowania, w oparciu o które należałoby dokonać interpretacji uzyskanych o osobowości informacji. Traktuje autor to zagadnienie marginesowo, chociaż tytuł „Podręcznik diagnostyki psychologicznej” sugerowałby również sposób interpretacji materiału.
3. Autor nie przedstawił ważnej części diagnostyki, a mianowicie sposobów prezentacji wyników tak, aby uzyskać pełny obraz osobowości.
4. Całość pracy uzupełnia bogata bibliografia (328 pozycji), skorowidz i indeks rzeczowy.

Wartość książki Meiliego jest duża z uwagi na fakt, że poruszona w niej problematyka stanowi w polskiej literaturze psychologicznej niewątpliwą lukę. Niewiele opublikowano prac, które podejmowałyby omawiany temat. Opracowany jest on w naszej literaturze fragmentarycznie. Oto ważniejsze pozycje:

Obuchowski K., Psychologia dążeń ludzkich. PWN, W-wa 1966.

Reykowski J., Funkcjonowanie osobowości w warunkach stresu psychologicznego. PWN W-wa 1966.

Skorny Zb., Metody badań psychologicznych. PWN W-wa 1965.

Reutt J., Reuttowa N., Badanie osobowości metodą TAT Murray'a. PWN W-wa 1960.

Dobrze byłoby, żeby obok podręcznika Meiliego przetłumaczono książkę mającą inne podejście do badań psychologicznych np. A. Anastasi, Psychological Testing., Horrocks, Problem and methods psychology. A. Anastasi, Foley J. P., Differential psychology.

R. Ziółkowski